

Temat: W królestwie inflacji.

Autor: Krystyna Brząkalik

Adresaci: uczniowie szkół ponadgimnazjalnych

Cele zajęć:

Uczniowie powinni:

- rozumieć, na czym polega inflacja,
- wskazać najważniejsze przyczyny tego zjawiska,
- omówić skutki wysokiej inflacji dla różnych grup obywateli oraz dla całej gospodarki,
- wiedzieć, na czym polega hiperinflacja oraz dlaczego jest groźna dla gospodarki,
- wymienić sposoby zwalczania inflacji, posługując się przykładami z polskiej rzeczywistości gospodarczej.

Materiały pomocnicze:

Materiał pomocniczy nr 1 – Komiks – Inflacja, autorzy: Marcina i Przemysława Surma, I nagrody w konkursie FOR

Materiał pomocniczy nr 2 – Ćwiczenie pt. „Kłopoty gospodarcze w królestwie”.

Materiał pomocniczy nr 3 – Materiał FOR „Inflacja”

Materiał pomocniczy nr 4 – Zadanie pt. „Jakie są skutki inflacji?”

Materiał pomocniczy nr 5 - Tekst pt. „Hiperinflacja”

Materiał pomocniczy nr 6 - Tekst „Reformy Balcerowicza – jak udało się pokonać wysoką inflację?”

Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół liceów ogólnokształcących, liceów profilowanych, techników:

Treści: Pieniądz i banki – bank centralny. Inflacja.

Osiągnięcia: Identyfikowanie podstawowych wskaźników makroekonomicznych. Rozumienie wpływu polityki fiskalnej i monetarnej na życie gospodarcze kraju.

Metody:

- praca ze schematem
- analiza tekstu

Pojęcia kluczowe:

- inflacja
- hiperinflacja
- popyt
- podaż
- rynek
- cena
- pieniądz
- deficyt budżetowy
- dług publiczny
- transformacja gospodarcza.

Przebieg zajęć:

1. Powiedz, że tematem zajęć będzie jedno ze zjawisk gospodarczych – inflacja. Udostępnij uczniom komiks Marcina i Przemysława Surma (materiał pomocniczy nr 1). Poproś, by uczniowie zapoznali się z komiksem. Zapytaj, jaki problem ekonomiczny został przedstawiony przez autorów?
2. Podziel klasę na małe zespoły. Rozdaj materiał pomocniczy nr 2 – Ćwiczenie pt. „Kłopoty gospodarcze w królestwie”. Zadaniem uczniów będzie teraz wypisanie wszystkich pojęć i zjawisk ekonomicznych, które mogą odnosić się do zamieszczonych w tabeli fragmentów tekstu komiksu. Zwróć uwagę, że uczniowie mogą wykorzystać pojęcia, związane z mikro – i makroekonomią, na przykład z mechanizmem rynkowym, pieniądzem, przedsiębiorstwem, funkcjonowaniem całej gospodarki.

3. Poproś przedstawicieli grup o prezentację efektów ćwiczenia. Przykładowa tabela, wypełniona przez uczniów, może przedstawiać się następująco:

Fragment tekstu komiksu	Pojęcia ekonomiczne, które ilustruje dany fragment komiksu
„Zwiędły kwitnące interesy. Płynące mlekiem i miodem rzeki wyschły”	Spadek produkcji, spadek tempa wzrostu gospodarczego,
„Pojawiła się nagle przerażająca gadzina”	Kryzys gospodarczy, recesja
„Powiedział królowi o upałach na południu, suszy, braku zboża i wzroście cen paliw... i rzekł, że jest zmuszony z tego powodu podnieść cenę”	Cena, podaż, popyt, spadek podaży, wzrost cen dóbr i usług,
„Zafrasował się, gdyż w przyszłości królestwo mogłoby się okazać niewypłacalne”	Bankructwo, deficyt budżetowy, dług publiczny
„Król zdecydował się na dodruk pieniądza”	Emisja pieniądza, wzrost podaży pieniądza, wzrost pieniądza w obiegu, polityka monetarna.
„Rzeki miodem i mlekiem płynące wystąpiły z brzegów, rynki finansowe zostały zalane, a inflacja ruszyła galopem, bezrobocie gwałtownie wzrosło”	Rynek finansowy, podaż pieniądza, inflacja, bezrobocie,
„Ile za to jabłko?” „Dwanaście i pół królewny.” „Tylko.”	Formy pieniądza, transakcja, negocjacje handlowe, cena, popyt, podaż, hiperinflacja

4. Przypomnij uczniom, że inflacja to zjawisko ciągłego wzrostu ogólnego poziomu cen w gospodarce, które skutkuje tym, że za nasze pieniądze możemy kupić coraz mniej dóbr. Poleć uczniom zapoznanie się z materiałem pomocniczym nr 3 „Inflacja”. Na podstawie tekstu uczniowie powinni odpowiedzieć na pytania:

- Jakie są najważniejsze przyczyny inflacji?
- Jakie są rodzaje inflacji?

5. Wyjaśnij, że inflacja występuje wtedy, gdy podaż pieniądza w gospodarce wzrasta szybciej niż produkcja dóbr i usług. Pieniądz nie ma pokrycia w towarach, maleje więc jego siła nabywcza – coraz mniej można kupić, coraz szybciej rosną ceny. Powiedz, że w niektórych sytuacjach pojawiają się takie zjawiska, jak inflacja galopująca oraz hiperinflacja. Jest to szczególnie szybki wzrost cen (ponad 50%

miesięcznie). Hiperinflację wywołuje szybkie zwiększanie pieniądza w obiegu, za co odpowiedzialne są rządy i bank centralny.

6. Polec teraz uczniom, aby na podstawie historii, opowiedzianej przez autorów komiksu wskazali związki między różnymi zjawiskami ekonomicznymi. Rozdaj materiał pomocniczy nr 4. Uczniowie, pracując w grupach, określają, jaki jest związek pomiędzy:
 - Cenami dóbr a inflacją? (proponowana krótka odpowiedź np. Inflacja to wzrost ogólnego poziomu cen.)
 - Inflacją i wartością pieniądza? (np. Inflacja powoduje spadek wartości pieniądza.)
 - Stanem gospodarki a inflacją? (np. Wysoka inflacja utrudnia rozwój gospodarki.)
7. Poproś uczniów o przeczytanie twierdzeń dotyczących inflacji. Następnie poleć, by nadal pracując w grupach, wskazali skutki inflacji dla poszczególnych bohaterów komiksu: Króla, Rycerza, Królowny II, Błazna oraz całego Królestwa. (materiał pomocniczy nr 4b).
8. Uczniowie, posługując się poznanymi pojęciami ekonomicznymi, prezentują krótkie wypowiedzi, w których wskazują skutki inflacji dla podmiotów i grup, symbolizowanych przez bohaterów komiksu. Przykładowo:
 - Król (symbolizuje władze publiczne) - aby zapłacić za usługę rycerza, (wydatki za usługi publiczne rosną i nie mogą być sfinansowane z dochodów budżetowych), władza przeprowadza dodatkową emisję pieniądza.
 - Rycerz (symbolizuje pracowników – specjalistów w swojej dziedzinie) – w sytuacji spadku siły nabywczej pieniądza domaga się wyższego wynagrodzenia.
 - Królowna II (symbolizuje pieniądź) – spadek wartości pieniądza, za dane dobro lub usługę producenci żądają wyższej ceny.
 - Błazen (konsumenci) – odczuwa szybki spadek wartości nabywczej pieniądza i skutki hiperinflacji, aby zakupić dobro, potrzebuje większej ilości pieniądza.
 - Królestwo (symbolizuje całą gospodarkę) – spada poziom produkcji, spirala cen i płac, dodatkowa emisja pieniądza powoduje szybki wzrost inflacji, która przekształca się w hiperinflację.
9. Jeśli dysponujesz czasem, możesz dodatkowo wykorzystać materiały pomocnicze nr 5 (Tekst pt. Co to jest hiperinflacja?) oraz nr 6 (tekst „Reformy Balcerowicza – jak udało się pokonać wysoką inflację?”). Poproś klasę o przeczytanie tekstu lub zaprezentuj jego główne tezy. Zastanówcie się wspólnie, jak powinny postępować

władze państwa: rządy i banki centralne, kiedy w gospodarce pojawi się hiperinflacja. Posłużcie się przykładem sprzed 20 lat, kiedy dzięki reformom Balcerowicza Polska pokonała bardzo wysoką inflację.

10. Na zakończenie uczniowie, pracując w zespołach mogą opracować rady dla Króla, który chciałby walczyć z hiperinflacją w swoim królestwie. Poleć, by przygotowali kolejny komiksowy rysunek, na którym przedstawia, co powinien zrobić Król. Omówcie propozycje zespołów na forum klasy.

Materiały pomocnicze

Materiał pomocniczy nr 1

Komiks – Inflacja, autorzy: Marcina i Przemysław Surma, I nagrody w konkursie FOR

Materiał pomocniczy nr 2

Ćwiczenie pt. „Kłopoty gospodarcze w królestwie”.

Fragment tekstu komiksu	Pojęcia ekonomiczne, które ilustruje dany fragment komiksu
„Zwiędły kwitnące interesy. Płynące mlekiem i miodem rzeki wyschły”	
„Pojawiła się nagle przerażająca gadzina”	
„Powiedział królowi o upałach na południu, suszy, braku zboża i wzroście cen paliw... i rzekł, że jest zmuszony z tego powodu podnieść cenę”	
„Zafrasował się, gdyż w przyszłości królestwo mogłoby się okazać niewypłacalne”	
Król zdecydował się na dodruk pieniądza”	
„Rzeki miodem i mlekiem płynące wystąpiły z brzegów, rynki finansowe zostały zalane, a inflacja ruszyła galopem,	

bezrobocie gwałtownie wzrosło”	
„Ile za to jabłko?” „Dwanaście i pół królewny.” „Tylko.”	

Materiał pomocniczy nr 3

Materiał FOR

Inflacja

Inflacja jest to zjawisko ciągłego wzrostu ogólnego poziomu cen w gospodarce, które skutkuje tym, że za nasze pieniądze możemy kupić coraz mniej dóbr. Innymi słowy, inflacja powoduje, że tzw. siła nabywcza naszych pieniędzy maleje. Z uwagi na przyczyny i mechanizm powstawania, wyróżniamy dwa typy inflacji – kosztową i popytową.

Przyczyną powstawania inflacji kosztowej są rosnące koszty produkcji lub transportu wytwarzanych dóbr. Wzrost kosztów produkcji wynika np. ze wzrostu cen surowców, które przedsiębiorcy wykorzystują do wytwarzania swoich produktów. Przykładowo, wyższe ceny mąki prowadzą do wzrostu cen pieczywa, makaronów i innych produktów zbożowych.

Inną przyczyną zwiększenia kosztów produkcji może być wzrost kosztów pracy. Jeżeli w przedsiębiorstwie koszty związane z zatrudnieniem pracowników rosną szybciej niż wartość produkowanych dóbr, zyski przedsiębiorcy maleją. Wzrost wynagrodzeń nie zmniejsza jednak rentowności firmy, pod warunkiem, że jednocześnie odnotowuje się szybszą poprawę ich wydajności pracy. Poziom zysku nie może utrzymywać się długo na zbyt niskim poziomie. Spadek zyskowności powoduje bowiem, że przedsiębiorstwa mają mniejszą możliwość inwestowania i unowocześniania sposobu produkcji. Ostatecznie tracą swoją pozycję konkurencyjną i upadają. Doświadczając wyższych kosztów związanych z zatrudnieniem, przedsiębiorcy muszą zatem podnosić ceny swoich wyrobów. W efekcie, zadowolenie pracowników z podwyżek wynagrodzeń zmniejsza się, bo wynegocjowany wzrost płac „zjada” inflacja.

Do powstawania inflacji kosztowej przyczynia się także wzrost cen paliw. Im wyższe są koszty benzyny i oleju napędowego, tym wyższe są także koszty transportu. Wzrost cen paliw nie dotyka wyłącznie właścicieli samochodów i firm transportowych. Wyższe koszty transportu przyczyniają się bowiem do wzrostu cen niemal wszystkich towarów i usług, nawet

tych pozornie z transportem nie związanych. Prawie każdy towar sprzedawany w sklepie musi być przecież przywieziony z hurtowni. Wzrost cen paliw ma szczególnie silny wpływ na wzrost cen towarów z krótkimi terminami ważności. Tak jest np. w przypadku pieczywa, mięsa czy owoców.

Dugi typ inflacji - inflacja popytowa - występuje z kolei wtedy, gdy zbyt wiele pieniędzy „konkuruje” o ograniczoną ilość produktów na rynku. Innymi słowy, inflacja popytowa ma miejsce wówczas, gdy ilość pieniądza na rynku przybywa w szybszym tempie niż ilość towarów. Kiedy natomiast na rynku wyrobów jest stosunkowo dużo (np. owoców w okresie lata i jesieni), to producenci chcąc szybko sprzedać swoje artykuły - muszą obniżać ceny.

Inflacja jest zjawiskiem nieuniknionym. Niemożliwe jest bowiem dokładne dostosowanie ilości przybywającego pieniądza w obiegu do wzrostu liczby towarów i usług. Banki centralne powinny jednak dążyć do utrzymywania inflacji na stabilnym niskim poziomie z uwagi na negatywne skutki, które towarzyszą wysokiemu tempu zmian cen.

Po pierwsze, wysoka inflacja zmniejsza przewidywalność w prowadzeniu firmy. Gdy ceny szybko rosną, nie wiemy za ile będziemy mogli kupić materiały do produkcji w przyszłości, a następnie w jakiej cenie sprzedać gotowe towary. Przewidywalność cen jest niezwykle ważna przy planowaniu, zwłaszcza w dłuższym okresie. Ponadto, wysoka inflacja jest bardziej zmienna niż niska. W efekcie, dążenie do stabilności cen zwiększa przewidywalność w gospodarce.

Po drugie, wysoka inflacja zniechęca do oszczędzania. Gdy oprocentowanie lokaty bankowej jest niższe od inflacji, to po wypłaceniu pieniędzy wraz z odsetkami możemy kupić mniej niż przed założeniem lokaty. W efekcie, ludzie wolą szybko wydać swoje pieniądze niż gromadzić oszczędności. Mniejsze oszczędności powodują z kolei, że banki mają mniej pieniędzy, które mogłyby przeznaczyć na udzielanie kredytów. W efekcie, rośnie oprocentowanie kredytów bankowych. Skutków tego doświadczają nie tylko osoby, które chciałyby zaciągnąć kredyt, ale także dotychczasowi kredytobiorcy. Wysokość ich rat kredytowych także się zwiększa. W okresach wysokiej inflacji, banki ograniczają udzielanie kredytów, bo obawiają się, że z powodu wysokich rat wielu klientów może mieć problemy z terminowym spłacaniem kredytu.

Innym zagrożeniem związanym ze zwiększającą się inflacją jest możliwość jej narastania w coraz szybszym tempie. Szybki wzrost cen zachęca bowiem pracowników do żądania coraz

wyższych pensji. Szybki wzrost wynagrodzeń w firmach oznacza jednak wzrost kosztów produkcji, co ostatecznie przyczynia się do dalszego wzrostu inflacji. Zjawisko to w ekonomii określa się jako tzw. spiralę cenowo-płacową.

O stabilność cen w kraju, a zatem o niski poziom inflacji dba bank centralny. Badania dowodzą, że wysoka inflacja bardziej szkodzi długofalowemu rozwojowi gospodarki niż wzrost stóp procentowych banku centralnego, który hamuje wzrost inflacji.

Materiał pomocniczy nr 4

Zadanie pt. „Jakie są skutki inflacji?”.

a) Na podstawie historii, opowiedzianej przez autorów komiksu oraz materiału pomocniczego nr 3 (tekstu o inflacji) wskażcie związki między zjawiskami ekonomicznymi. Napiszcie, jaki jest związek pomiędzy:

- Cenami dóbr a inflacją?
- Inflacją i wartością pieniądza?
- Stanem gospodarki a inflacją?

b) Następnie zapiszcie, jakie były skutki inflacji dla bohaterów komiksu: Rycerza, Króla, Królowy II, Błazna oraz dla całego królestwa. Zaznaczcie, jaką grupę obywateli lub jaki podmiot gospodarczy symbolizuje dana postać komiksowa. Możecie wykorzystać tabelkę:

Postać komiksowa	Jaką grupę obywateli symbolizuje?	Jakie są skutki wysokiej inflacji dla tej grupy (podmiotu)?
Rycerz		
Król		
Królowna II		
Błazen		
Królestwo		

c) Zapoznajcie się z materiałami pomocniczymi nr 5 (tekstem o hiperinflacji) oraz nr 7 (tekst „Reformy Balcerowicza – jak udało się pokonać wysoką inflację?”). waszym

zadaniem będzie teraz opracowanie rad dla Króla, który chciałby walczyć z hiperinflacją w swoim królestwie. Przygotujcie kolejny komiksowy rysunek, na którym przedstawicie, co powinien zrobić Król. Propozycje zaprezentujcie na forum klasy.

Materiał pomocniczy nr 5

Tekst pt. „Hiperinflacja”

Ekonomiści używają różnych określeń dla nazywania wysokości inflacji. Najczęściej posługują się następującymi terminami: **pełzającej inflacji**, kiedy wzrost ogólnego poziomu cen wynosi 1 – 2% rocznie, **kroczącej inflacji** (poniżej 10% rocznie), **galopującej inflacji** (wzrost przeciętnego poziomu cen do 100% rocznie). Kiedy inflacja sięga powyżej 50% miesięcznie, mamy do czynienia z hiperinflacją. **Hiperinflacja** to szczególnie wysoki wzrost ogólnego poziomu cen. Wywołuje ją szybkie zwiększanie pieniądza w obiegu. Zwiększona podaż pieniądza jest skutkiem polityki, prowadzonej przez władze lub bank centralny. Rząd stara się pokryć zwiększone wydatki budżetowe, emitując dodatkowe pieniądze. Wysoka stopa inflacji jest bardzo uciążliwa i niebezpieczna dla gospodarki, niszczy mechanizmy rynkowe.

Hiperinflacja pojawiała się w XX – wiecznej gospodarce. Na przykład w **Niemczech**, gdy w **latach 1922 – 1923** wzrost ogólnego poziomu cen wynosił średnio ponad 300% miesięcznie. Były okresy, gdy ceny w tym kraju rosły jeszcze szybciej np. w październiku 1923 rosły o ponad 40% w ciągu jednego dnia. Hiperinflacja miała miejsce również **na Węgrzech w 1945 – 1945 roku**, gdy ceny rosły o 1900% miesięcznie. **W Polsce** wystąpiła **po odzyskaniu niepodległości**. W końcu roku 1918 za 1 dolara płacono 9 marek polskich, a w kwietniu 1924 roku – 9 250 tysięcy marek. Pieniądz ustabilizował się dopiero po wprowadzeniu reform skarbowych i walutowych Grabskiego, zastąpieniu marki polskiej złotym, zrównoważeniu budżetu państwa oraz powołaniu niezależnego od rządu banku centralnego – Banku Polskiego, który przejął odpowiedzialność za emisję pieniądza.

Kolejny okres, w którym Polacy mieli do czynienia z bardzo wysoką inflacją, to **koniec lat 80. XX wieku**. Załamaniu się gospodarki centralnie kierowanej i wysokiemu deficytowi budżetowemu władze komunistyczne próbowały zaradzić, drukując dodatkowe pieniądze. Polska przeżywała wtedy zapaść gospodarczą: poziom produkcji był coraz niższy, za to szybko rosły ceny i płace oraz powiększał się deficyt budżetowy. Władze podniosły znacznie ceny skupu dla rolników, a tym samym potrzeba było olbrzymich sum pieniędzy na rosnące dotacje do cen żywności, ciągle kontrolowanych przez państwo. W budżecie nie było wystarczających środków, wobec tego emitowano pieniądz bez pokrycia: dodatkową ilość papierowego pieniądza (w 1989 roku masa pieniądza wzrosła o ponad 600%). Równocześnie szybko wzrastały płace – w tempie 120% kwartalnie.

Polska znalazła się wtedy u progu katastrofy gospodarczej. 1 sierpnia 1989 roku ostatni rząd komunistyczny – rząd Rakowskiego – postanowił uwolnić ceny produktów rolnych, rezygnując tym samym z ich kontroli. Żywność natychmiast zdrożała o około 40%, ceny innych produktów również wzrosły. Rząd spodziewał się, że podwyżka ułatwi „zdjęcie” z rynku nadmiaru pieniądza inflacyjnego. Załogi przedsiębiorstw natychmiast zażądały tzw. dodatku drożyznianego, czyli dostosowania wysokości płac do rosnących cen. Słabnące władze godziły się na wszelkie ustępstwa. W tym samym miesiącu przeciętne wynagrodzenie wzrosło o 90%. W sierpniu Sejm odrzucił nowelizację budżetu, w której rząd proponował zmniejszenie wydatków oraz zwiększenie deficytu budżetowego. A na początku września NBP poinformował nowego już premiera Mazowieckiego, że skończył się limit finansowania wydatków rządowych, więc nowy rząd nie miał właściwie prawa wydawać już żadnych pieniędzy. Jednak musiał to zrobić - uchwalona w sierpniu indeksacja płac zobowiązywała władze do podniesienia płac pracownikom sfery budżetowej. Rezerwy dewizowe państwa były znikome, nie było za co kupować leków czy komponentów do produkcji. Dług zagraniczny wzrósł do 41 mld \$ (z 25 mld \$ 10 lat wcześniej), ale Polska była w stanie spłacać tylko część odsetek, nie spłacając kapitału. Można było ogłosić bankructwo, przestać spłacać kredyty w ogóle, ale podważyłoby to całkowicie międzynarodową pozycję kraju.

Inflacja bardzo szybko rosła, przekształciła się w **inflację galopującą**. W sierpniu ceny wzrosły o 39,5%, we wrześniu o 34,5%, w październiku o 54,8%. Gdyby przez kolejne dwa miesiące rosły w tempie powyżej 50% miesięcznie, mielibyśmy już hiperinflację. Potem ceny trochę przyhamowały (w listopadzie wzrosły o 22,4%, w grudniu o około 17,7%. Wzrost cen od grudnia 1988 do grudnia 1989 roku wyniósł 640%. Ceny dostępnych artykułów rosły z dnia na dzień. Konsumenci starali się pozbyć oszczędności, które traciły wartość, kupowali więc towary, często bez względu na to, czy rzeczywiście ich potrzebowali, nabywali też stale drożejące waluty obce – dolary czy marki, pozbywając się złotych. Rynek pustoszał, kolejki się wydłużały, nie można było zdobyć podstawowych artykułów, szczególnie dóbr trwałego użytku.

Źródło: Maciej Bałtowski, Maciej Miszewski „Transformacja gospodarcza w Polsce”,
Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006

Materiał pomocniczy nr 6

Tekst „Reformy Balcerowicza – jak udało się pokonać wysoką inflację?”

Podstawowym celem pierwszego polskiego niekomunistycznego rządu z premierem Tadeuszem Mazowieckim było ustabilizowanie gospodarki oraz wprowadzenie zmian ustrojowych – budowa gospodarki wolnorynkowej. Galopującą inflację z początków lat dziewięćdziesiątych udało się pokonać dzięki reformom wicepremiera Leszka Balcerowicza, nazywanym przez wielu „terapią szokową”. Reformy, których celem było osiągnięcie stabilizacji gospodarczej w Polsce, rozpoczęto właśnie od zwalczania inflacji. Najważniejsze działania, które wtedy zostały przeprowadzone to:

- **uwolnienie (liberalizacja) cen towarów i usług** – czyli zniesienie regulowania cen przez państwo, administracyjnej ich kontroli oraz budżetowych dopłat do cen produktów,
- **podniesienie cen produktów**, które gwałtownie – „skokowo” – wzrosły od stycznia 1990 roku, a później rosły poniżej 10% miesięcznie,
- **utrzymanie ceny dolara oraz cen nośników energii** (traktowanych jako „kotwice cen”) na jednakowym poziomie w początkowym okresie reform,
- **zahamowanie wzrostu płac** poprzez wprowadzenie wysokiego podatku od wynagrodzeń przekraczających wyznaczoną centralnie normę,
- **dostosowanie bankowych stóp procentowych do poziomu inflacji**. Kredyty „podrożały” i zostały racjonalnie oprocentowane – powyżej stopy inflacji. Wielu kredytobiorców nie było w stanie ich spłacać i wpadło w „pułapkę kredytową”. Wysoko oprocentowano również oszczędności, co miało stopniowo przywracać zaufanie klientów do banków,
- **ograniczanie różnego rodzaju dotacji oraz dopłat budżetowych dla konsumentów i producentów**,
- **zmniejszanie deficytu budżetowego przez ograniczenie wydatków i kontrolę dochodów**,
- **zaniechanie druku „pustego pieniądza”** – pieniędzy bez pokrycia, potrzebnych do spłacania budżetowych zobowiązań, ścisła kontrola finansów państwa,
- **wprowadzenie wewnętrznej wymienialności złotówki i ustabilizowanie kursu walut**, co pozwoliło na kupowanie w Polsce wszystkich dostępnych towarów za złotówki i zlikwidowanie „dolaryzacji” gospodarki.

Przeprowadzone reformy przyniosły efekty. W roku 1990 inflacja wyniosła 250%, w 1991 – 60%, . Poprawiła się sytuacja na rynku, zniknęły niedobory i kolejki, w sklepach pojawiły się towary. Zaczęto ściśle kontrolować finanse państwa. Wstrzymano druk pieniędzy bez pokrycia, którymi wyrównywano deficyt budżetowy.

Źródło: Grzegorz Wójtowicz, Anna Wójtowicz „Historia monetarna Polski”, Twigger, Warszawa 2003

Maciej Bałtowski, Maciej Miszewski „Transformacja gospodarcza w Polsce”, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006

